

torum cum ipsis Sacramentis. Tertio dicit, exemplum tropi in Sacramentis esse in illis verbis: *Petra erat Christus*. At Sacramentum erat (per adversarium) petra illa materialis, Paulus autem non de illa loquitur, sed de alia invisibili, quae revera erat Christus, ut Deus. Sic enim ait: *Bibebant de spirituali consequente eos petra; petra autem erat Christus* (1). Ubi est quidem tropus in eo, quod Christus vocatur petra; sed hoc nihil ad propositum: non enim Christus erat Sacramentum, sed petra illa visibilis per adversarios. Hic autem non petra visibilis dicitur Christus: sed Christus dicitur petra; sicut alibi dicitur leo, vel agnus, vel vitis; unde nullum ducitur exemplum tropi in Sacramentis.

Argumentum secundum sumitur a personis cum quibus Dominus loquebatur, cum diceret: *Hoc est corpus meum*; nam loquebatur cum solis Apostolis. Dominus enim, etiamsi Phariseis multa obscure dicebat, quia indigni erant cognitione tam sublimis mysteriorum; tamen Apostolis, qui rudes, ac simplices erant, et instituebantur, ut magistri futuri totius humani generis, omnia vel clarissime proponebat, vel obscuros dicta, continuo exponebat. Praeterea loquebatur eo loco, et tempore, quo minime oportebat obscure loqui, nimirum cum Apostoli essent primi participes tanti Sacramenti futuri. Nam ut cum debita reverentia Sacramentum perciperent, necesse erat, ut plane intelligerent, quid eis daretur.

Quod autem Dominus in coena non explicuit tropum, manifeste colligitur ex duobus. Primo ex eo, quod nullum exstat vestigium explicationis, ut in omnibus aliis locis. Verbi gratia, Matth. XIII. Dominus, parabolice locutus, ait: *Simile est regnum caelorum*, et Joan. XIII. ubi dixerat: *Ego sum vitis, et vos palmites*, subiungit explicans: *Si quis in me non manserit, sicut pabues, etc.* (2). At hic nihil tale.

Secundo ex eo, quod omnes scriptores hujus historiae iisdem verbis utantur. Solent enim Evangelistae, se invicem supplere, vel explicare, ut quod unus obscurus dixit, alius dicat clarius. Hic autem omnes iisdem verbis utuntur, cum tamen sint scriptores quatuor, Matthaeus, Marcus, Lucas, Paulus, et scripserint diversis in locis, et temporibus; quod argumentum est, Dominum nihil aliud dixisse.

(1) 1 Cor. X. 4. — (2) Math. XIII, 24 et 23; Joan. XXI, 18.

Tertio, probatur ex consensu interpretum. Nullus enim unquam ita exposuit, ut tropice hunc locum intelligendum esse diceret: cum tamen scripserint in Matthaeum Hilarus, Hieronymus, Chrysostomus, Theophylactus, Beda, Anselmus; in Lucam Ambrosius, Theophylactus, Beda; in Paulum innumerabiles. Imo contra multi expresse monent, non esse accipiendum tropice, sed proprie. Vide Chrysostomum, et Theophilactum in hunc locum, Cyrillum Hierosolymitanum catech. 4. mystagog. Ambrosium lib. IV. de Sacramentis, cap. 3. Cyrillum Alexandrinum epist. ad Calvisium, Eusebium Emisennum homil. 3. de Paschate, Epiphanium in Ancorato, qui omnes docent, hic opus esse fide, ut erudatur res, quae absurdissima sensibus esse videtur. At certe, si tropice hic locus intelligendus esset, nulla esset difficultas fidei. Quae enim difficultas, si solum credendum pane significari corpus Christi?

Ultimo, probatur ex consensu explicanda Scripturae, quae est ut nunquam dimittamus proprium verborum sensum, nisi cogamur ab aliqua alia Scriptura, vel ab aliquo articulo fidelium, aut certe a communi totius Ecclesiae explanatione: alioqui enim peribit fides, et remanebit sola opinio de rebus divinis, et aperiatur porta infinitis erroribus. Id probari potest exemplo adversarii-um qui non habent fidem, sed meram opinionem de hoc sacramento: nam eorum sententia non nititur expresso verbo Dei, cum verba expressa non sint. Hoc significat, sed: *Hoc est corpus meum*. Neque nituntur alio verbo Dei: nusquam enim inveniunt in Scripturis, *Hoc est corpus meum*, debere exponi tropice. Etsi enim proferunt quaedam loca, ubi verbum, *Est*, putant debere exponi per, Significat; tamen fatentur non ubique, *Est*, exponi debere per, Significat. Proinde non possunt ex verbo Dei solide concludere, haec verba accipienda esse tropice, nisi proferant locum, ubi expresse dicatur in particulari, haec verba exponenda esse tropice; qualem locum nusquam inveniunt.

Nec habent articulum fidei, cui propria acceptio horum verborum expresse repugnet. Solent illi urgere articulum Ascensionis: sed illi non repugnare hanc veritatem, patet; quia nos utrumque credimus, et Christum vere ascendisse, et esse in caelo, et simul esse in Eucharistia. Neque probabile est in-

ter tot Catholicos, qui sunt, et fuerunt a tot annorum centuriis, non fuisse ullum, qui videret istam repugnantiam: praesertim cum doctores scholastici longe melius norint regulas contradictionum, quam omnes Lutherani, qui contemnunt subtilitatem disputationum. Idem apertissime patet ex eo, quod Dominus cum primum hoc sacramentum praebuit discipulis non in caelo erat, sed in terra, nondum enim ascenderat in caelum: tunc igitur non repugnavit haec veritas articulo Ascensionis. Non igitur cogimur accipere haec verba tropice. Denique non magis repugnat haec veritas articulo Ascensionis, quam repugnat veritas Trinitatis, articulo unitatis divinae. Sicut illi colligunt, Christus est in caelo; ergo non in terra; ita possent colligere, Deus est unus, ergo non trinus: neutrum enim intelligimus, tamen utrumque fatemur, quia utrumque legimus in divinis litteris, nec est evidens repugnantia.

Sed nec saltem proferre communem aliquam expositionem Ecclesiasticam, cum inter se non convenient. Nituntur igitur solum auctoritate unius, aut alterius Doctoris, et levibus conjecturis, quae certis non fidem divinum, sed opinionem faciunt. Praeterea experimur etiam, quot sectae natae sint his paucis annis, et nascantur in dies propter hanc solam causam, quod relicto sensu proprio Scripturae, tropos tenere consecretur.

CAPUT X.

Explicuntur verba institutionis, et refelluntur haereticorum depravationes.

Veniamus nunc ad verba institutionis. Ac primum narrant Evangelistae, Dominum accepto pane gratias egisse Deo, et panem benedixisse. Ubi observandum est, Evangelistas varie usurpasse has voces *ελογειν*, id est, benedicere; et *εχαρισταιν*, id est, gratias agere. Nam Marcus, cum de pane loquitur, utitur verbo *ελογισαs*; cum de calice, *εχαρισταινσs*; Lucas et Paulus utuntur in utroque loco voce *εχαρισταινσs*. Matthaeus in latinis codicibus, et in Graeco Complutensi, et in Syriaco habet: *Benedixit*, in multis tamen Graecis habet: *Gratias agens*

Hinc nonnulli Catholicorum contendunt, utrumque verbum in Scriptura idem significare, et eius significationem esse, Benedicere aliquid, non Gratias agere alicui. Haeretici contra volent, utrumque verbum poni pro gratias agere, seu Benedicere Deo, ita ut non referatur ad panem benedictum, de qua hic agitur. Optime autem videtur Jansenius in commentario hujus loci in sua Concordia observare, utrumque verbum servare suam significationem, sed in una actione intelligi etiam alteram, quia simul fiunt gratiarum actio, et oratio. Id satis probatur ex eo, quod unus evangelista dicat: *Benedixit*; alius: *Gratias egit*; hinc enim colligimus utrumque esse factum, sed in una actione intelligi etiam alteram, quia simul fiunt gratiarum actio, et oratio. Id satis probatur ex eo, quod unus evangelista dicat: *Benedixit*; alius: *Gratias egit*; hinc enim colligimus utrumque esse factum, sed in una actione intelligi etiam alteram, quia simul fiunt gratiarum actionem intelligit etiam orationem sanctificantem cibos; clare enim dicit: *ἀγαθίστην γὰρ διὰ λόγου Θεοῦ, καὶ ἐρεσκίαν*. Oportet igitur, vel *εχαρισταιν*, non significare Gratias agere, sed solum Benedicere, quod est valde durum, vel significare quidem Gratias agere, sed in ea actione intelligi etiam aliam, quae ordinarie conjungi solet, nimirum orationem, seu benedictionem. Quocirca recte Ecclesia in Canone Missae, utrumque exprimit: «*Accepti panem, et elevatis oculis ad te Deum Patrem suum omnipotentem, tibi gratias agens, benedixit, fregit etc.*»

Quod autem Dominus ipsum panem benedixerit, evidenter probatur contra adversarios. Nam I Corint. x. Paulus ait: *Calix, cui benediximus, nonne communicatio sanguinis Christi est?* ubi in Graeco est, ὃ *ελογισαμεν*, id est, quem benediximus? (2) Neque dubium esse potest, quin Apostolus ritum servaverit, quem antea noverat a Christo ipso fuisse servatum. Item Luc IX. narrans miraculum de panibus, dicit, *ελογισαν αυτους*, id est, *Benedixit eos*. Denique modus loquendi Evangelistarum, ac praecipue Marci cap. XIV, idem aperte indicat. Nam cum dicit: *Accepto pane, benedixit, fregit, deditque discipulis*, dubitari non potest, quin sicut *fregit, et dedit* (3), refertur ad matrem, quae erat in manibus, ita etiam, *benedixit*, ad eandem referatur. Adde, quod Justinus in 2. Apologia verbum ipsum *εχαρισταιν* retulit ad panem, quem vocavit

(1) 1 Tim. IV, 4. — (2) 1 Cor. X, 16. — (3) Luc. IX, 16; Marc. XIV, 22.

τροφὴν εὐχαριστήσιον, cibum Eucharistizatum (ut sic loquamur) id est, panem sanctificatum, et benedictum. Denique omnes Liturgiæ Jacobi, Basilii, Chrysostomi et aliorum habentur in consecratione panis, tum vini, et *gratias agens, et sanctificavit, seu benedixit*; et Cyprianus lib. II. epist. 3. ad Cæcilium, dicit a Domino calicem benedictum, quod tamen expresse nullus Evangelista posuerat.

Hinc igitur argumentum sumitur pro veritate corporis Domini in Sacramento. Nam Dominus non consueverat gratias agere, nisi cum aliquid magnum, et mirabile facturus esset: solum enim legitur gratias egisse, cum quinque panes multiplicare vellet, Joan. VI. rursus cum septem panes, Matth. XV. et cum Lazarum excitatus esset ab inferis, Joan. XI. et denique in institutione hujus sacramenti. Pari ratione non consuevit benedicere res insensibiles, nisi cum in eis aliquid mirabile operatus esset: tantum enim legitur hoc fecisse, cum benedixit panes multiplicandos, Luc. IX. et Marc. VIII. et in Eucharistia; sicut contra cum maledixit ficui, eam continuo arefecit. Nam benedicere Dei, est benefacere: benedictio enim Dei non est imprecatio (ut nostra) sed effectio, ut patet Genes. I. cum benedixit animantibus: tribuit enim eis ea benedictione fecunditatem. Adde etiam, quod nusquam legitur Christus benedixisse aquam, quam symbolum Baptismi esse volebat, sicut benedixit panem, in quo Eucharistiam instituebat, quia nimirum nulla mutatio fiebat in substantia aquæ. Adde ultimo, quod Patres ex hoc loco colligunt argumentum ad probandum idem, quod nos probare contendimus. Ambrosius (ut unum exempli gratia proferamus) libro de his, qui initiantur mysteriis, cap. 9: « Quantis, inquit, utimur exemplis, ut probemus hoc non esse, quod natura formavit, sed quod benedictio consecravit; majoremque esse vim benedictionis, quam naturæ? quia benedictione, et ipsa natura mulatur. » Expendamus nunc singula verba institutionis, et refutemus novem supra citatas opiniones hæreticorum.

HOC.

Prima vox est pronomen *Hoc*, quod quidem quadrupliciter exponitur ab adversariis, Alii volunt significare, *Hic*, ut Carolus, quæ fuit prima opinio. Alii, *hæc tota actio*, quæ fuit secunda opinio. Alii volunt esse demonstrativum panis, sed ita ut panis sit

prædicatum, hoc modo: Hoc est corpus meum, id est, corpus meum est hoc, nimirum panis: quam supra diximus esse tertiam opinionem. Alii denique volunt ea periculosa demonstrari panem, sed ita ut panis sit subjectum hoc modo, *Hoc*, id est, hic panis: et est communior sententia adversariorum, et minus absurda, quam cætera.

Sed prima explicatio ridicula est, et ridetur ab ipsis etiam hæreticis. Nam frustra Dominus diceret, Hic sedet corpus meum, cum id Apostoli oculis cernerent, neque admonitione egerent. Deinde male coherent ista verba cum superioribus. Illud enim: *Hoc enim est etc.* reddit rationem, cur debeant accipere et edere: quæ autem ratio est, Edite, quia hic sedeo.

Secunda explicatio refellitur æque facile. Nam (ut omitam, quod est inauditus tropus), Hoc, id est, hæc actio, cum Dominus panem ostenderet, cum ait: *Hoc est corpus*, verba quæ dicuntur a Luca, et Paulo in consecratione calicis, convincunt apertissime hunc errorem; aiunt enim: *Hic calix*. Certe autem, *Hic calix*, non potest totam actionem significare: est enim calix res quædam una, et certa.

Porro quarta explicatio facile etiam refelli potest. Nam, vel illud *Hoc*, accipitur adjective, vel substantive; si adjective, debet concordare cum substantive; quare non potest demonstrare panem, sed corpus. Nam panis est generis masculini tam latine, quam græce; at in neutro genere habetur τὸτο græce, et latine *Hoc*, quod convenit cum corpore, quod latine et græce est neutri generis. Similiter in altera specie, vinum græce est generis masculini, et sanguis neutri; Dominus autem non dixit οὗτο; hic, sed τὸτο Latine autem e contrario, vinum est neutri, et sanguis masculini, et tamen omnes legunt: *Hic est sanguis*, non *Hoc*, vinum scilicet, est sanguis. Si accipitur substantive, tunc sensus erit: Hoc, id est, hæc res est corpus meum. Si autem illud Hoc, sive Hæc res, de pane dicatur, absurdissima propositio erit: non enim potest dici, Hoc, de re quæ cernitur, et aperte cognoscitur, nisi sit generis neutri res illa. Nemo enim demonstrato fratre suo diceret, Hoc est frater meus; vel demonstrata imagine Caesaris, diceret, Hoc est Cæsar; ergo nec de pane, quem discipuli videbant, dici recte potuit: *Hoc est corpus meum*. Ratio est, quia cum semper subjectum debeat esse notius prædicato; cum sub-

jectum est notum audientibus in particulari, non debet efferri per nomen universale, sed tunc solum efferri debet per nomen universale, cum non est notum, nisi in universali. Verbi gratia, vident aliqui longe nescio quid, sed non discernunt quid sit, arborne, an lapis, an homo, ergo autem video esse hominem; quare dicam cæteris, illud est homo; non autem, ille est homo; at si videant esse hominem, sed non discernant quis sit, Petrus, an Paulus, an quis alius; non dicam, Illud est Petrus, quia jam sciunt esse hominem, sed dicam, Ille est Petrus. Cum ergo discipuli panem viderent, et panem esse non ignorarent, absurdissima fuisset locutio, si de illo pane Dominus dixisset: *Hoc est corpus meum*, cum debuisset dicere: Hic panis est corpus meum. Non igitur potest fieri, ut illud *Hoc*, demonstret panem tanquam subjectum propositionis.

Sed addo argumentum robustissimum ex Scriptura. Nam si *Hoc*, demonstraret panem; ita etiam in consecratione vini, *Hic*, sive *Hoc*, græce, demonstraret vinum: quod quidem illi concedunt, sed aperte repugnat Lucas cap. XXII. quid sic ait: τὸτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματι μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον, id est, *Hic calix novum Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis effunditur* (1), ubi, qui effunditur, non conjungitur cum illis verbis, *In sanguine meo*, sed cum illis, *Hic calix*, ut patet ex græcis verbis. Dicit ergo Lucas calicem effundi pro nobis: non autem vas aut vinum effusum est pro nobis, sed verus sanguis; calix igitur non significat calicem vini, sed calicem sanguinis. Ad hoc argumentum non potuit Beza respondere, nisi negando textum Evangelii esse integrum. Nam cum in hunc locum scribit, fatetur ita legi in omnibus libris, etiam vetustissimis; tamen quia destruit hic locus ejus sententiam; audeat dicere, locum esse corruptum in omnibus codicibus; aut ex margine irrepisse in textum. Quod si recipitur nulla causa est, cur non liceat totam Scripturam negare.

Tertia explicatio, quæ habet etiam suos auctores, ut supra ostendimus, refellitur hæc ratione. Dominus ex sententia adversariorum non dedit Apostolis corpus suum, sed panem, cum ait: *Accipite, et manducate*; ergo debuit explicare vim, et efficaciam illius panis, non corporis sui; ergo non debuit dicere: Cor-

pus meum est hoc, nimirum panis, quia reficit instar panis; sed dicere debuit: Panis est hoc, id est, corpus meum, quia reficit significando, vel representando corpus meum. Quemadmodum si quis daret panem edendum, inepte diceret, Sume, comede istum panem: nam castaneæ sunt panis, id est, reficiunt instar panis: recte autem loqueretur, si castaneas daret, ac diceret: Comede has castaneas; nam sunt et ipsæ quidam panis.

Dicent, Dominum dedisse Apostolis corpus suum spiritualiter manducandum per fidem, ac de illo dicere potuisse: Corpus meum est hoc, id est, panis. Contra; nam disputatio nostra est de verbis Domini. Cum autem Dominus dixit: *Accipite et manducate*, non obtulit per ea verba corpus suum fidei, sed panem manibus, et ori corporali Apostolorum, ut patet ex illis verbis: *Accipite panem, et cum gratias egisset, fregit, deditque eis dicens* etc. Itaque panem obtulit manducandum, sive (ut adversarii volunt) panem verum, et naturalem; vel, ut volunt Catholici, panem conversum in suam carnem, manentibus tamen accidentibus, et specie exteriori panis. Cum ergo panem dederit; ineptissima est illa ratio, Accipite, edite hunc panem: quia corpus meum nistrat instar panis.

Præterea nititur hæc sententia baculo arundineo: probat enim eam Langus, quia sic tradidit præceptor lingua græcæ, Valentinus Cratoaldus; et quia apud Græcos articulus est signum subjecti in propositione; in hac autem sententia τὸτο ἐστὶ τὸ σῶμα μου, articulus adjungitur corpori, non pronomini. At stultum est in re tanta, dimissis omnibus sanctis Patribus, et tot Conciliis Ecclesiæ Catholice, audire quid unus Indimagister in suo angulo mussitet. Neque est universalis lex illa grammaticæ græcæ de articulo: sæpissime enim ponitur articulus in predicato ad rem demonstrandam, et definiendam, sive energie causa, ut Matth. V. *Vos estis sal terræ, ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλα*; et ibidem: *Vos estis lux mundi, τὸ φῶς*, et cap. XXI. *Hic est hæres* (2) et alibi. Quid, quod Paulus I. Corinth. XXI. non ait τὸτο ἐστὶ τὸ σῶμα μου, sed ad confundendum hæreticum dixit τὸτο μου ἐστὶ τὸ σῶμα?

Restat igitur, ut vera sit Catholicorum sententia, qui illud, *Hoc*, demonstrare volunt, non panem, sed rem contentam sub

(1) Luc. XXII, 20. — (2) Math. V, 13-14; XXI, 38.

speciebus panis; quæ etsi antea fuerat panis, tamen tunc jam erat Christi corpus. Ex quo sequitur, ut etiam ex hac particula probetur veritas corporis Domini in Eucharistia.

EST

Secundo consideranda est particula *Est*, circa quam refutanda sunt duæ hæreticorum sententiæ, Quinta, et Sexta. Igitur eam particulam Zwinglius contendit accipiendam esse, pro Significat, quod etiam Calvinus, et Petrus Martyr, et Beza in lib. de cæna Domini, cap. 5, aliquando dicunt; licet aptius putent, si tropus ponatur in nomine, *Corpus*, quam in verbo, *Est*. At vero Catholici proprie accipi volunt, ita ut, *Est*, nihil significet, nisi *Est*. Quod autem Calvinus scribit lib. iv. Institutionum, cap. 17. §. 20. Catholicos accipere, *Est*, pro Transsubstantiatur, qui est tropus omnibus prædicatur inauditus, mera calumnia est. Catholici enim dicunt quidem colligi ex hac voce transsubstantiationem, ut infra contra Lutherum demonstrabimus, sed non dicunt, *Est*, poni pro transsubstantiari; nec solum hoc non dicunt, sed re verisimiliter quidem id potest eis affligi, eam ipsi contentant pronomen, *Hoc*; non demonstrare panem, qui solus (eorum sententia) mutatur in corpus Christi.

Quod igitur verbum, *Est*, hoc loco significet, *Est*, probatur primo, quia hoc verbum non potest ullo modo accipi in alia significatione, quam in sua propria. Nam in primis habet simplicissimam, et communissimam significationem; ita ut omnia alia verba resolvantur in hoc, et aliquid aliud: sic enim resolvimus, Homo ambulat, id est; est ambulans; ridet, id est, est ridens, etc. ergo hoc verbum non potest trahi ad significationem alterius verbi; quia tunc posset, ac deberet resolvi in se, et aliud, quod nullo modo fieri potest, cum sit omnium simplicissimum. Præterea hoc verbum est copula omnium propositionum, conjungens prædicatum cum subjecto; ergo est in omni propositione necessarium; ergo nunquam potest dimittere suam significationem, ut induat aliam. Præterea tropi non ponuntur in verbis, nisi ratione peculiaris alicujus rei, seu nature, quæ in uno verbo implicatur, et non in altero; ut verbi gratia, ridere sumitur tropice propter risum, quem significat, et sic de cæteris. At hoc verbum, *Est*, nihil significat, nisi conjunctionem unius cum altero, aut ipsum esse

commune cum omnibus rebus: unde dicitur substantivum, et alia adjectiva. Quare fieri non potest, ut in eo sit aliquis tropus. Denique nullus unquam rhetor scripsit, tropum fingi posse in verbo, *Est*. Opinio igitur Zwinglii, et sectatorum ejus, ex mera imperitia nata est; ac propterea prudentiores Sacramentarii, non in verbo, *Est*, sed in nomine *Corpus*, tropum posuerunt.

Dices, in explicatione vocabulorum, *Est*, accipitur ordinariè pro Significat, ut, Amare est diligere, id est, significat diligere. Respondet: Id verum est, et tamen non est hic ullus tropus. Nam quia in ejusmodi sententiis prædicatur signum de signo, ideo explicatur, *Est*, per Significat; essentia enim signi est significatio. Itaque etiam in his sententiis, *Est*, significat Esse, sed quia ipsum esse, est significare, in vocibus, ideo, *Est*, explicatur per Significat; at in aliis sententiis, ubi quod prædicatur, non est signum formaliter, non potest, *Est*, explicari per Significat.

Sequitur explicatio Boquini, quæ erat sexta opinio. Is, ut diximus, vult illud, *Est*, significare communicationem idiomatum nascentem ex unione sacramentali panis et corporis Christi: sed toto cælo aberrat, licet nullum sibi placeat cum isto suo novo figmento. Nam communicatio idiomatum non oritur ex qualibet unione, sed solum ex hypostatica, ubi est unum suppositum in duabus naturis. Id vero patet exemplo unionis naturalis, quæ est inter animam, et corpus in homine. Etsi enim ex hac unione putat Boquinius nasci communicationem idiomatum, quia idem homo dicitur corporalis, et mortalis ratione corporis, et spiritualis, et immortalis ratione animæ: tamen aperte fallitur. Nam in rigore, id est, vere, et proprie homo non dicitur spiritualis, et immortalis, sicut vere et proprie dicitur corporalis et mortalis. Nam post mortem homo non est amplius homo, proinde non est homo immortalis, sed solus spiritus ejus: ergo multo minus ex unione sacramentali, quæ est minor quam naturalis, oriatur communicatio idiomatum.

Secundo, communicatio idiomatum non est inter naturas unitas, sed in solo supposito communi: non enim dicimus, deitas est humanitas, vel contra; sed Verbum dicitur Deus, et homo: et in exemplo hominis dicitur homo secundum Boquinum corporalis; et spiritualis: at non corpus esse spiritus, vel contra spiritus corpus. Ergo non potest dici

vi istius communicationis: hic panis est corpus, sed solum: Hoc sacramentum est panis, et corpus. Nam ut ipse Boquinius explicat, sacramentum est id, in quo fit unio sacramentalis, sicut Christus est id, in quo fit unio naturalis.

Tertio, communicatio idiomatum est mutua: at ex unione sacramentali non oritur mutua communicatio. Nam tametsi signum accipit interdum nomen signati, tamen non contra; imago Caesaris dicitur Caesar, sed Caesar non dicitur imago; hedera est signum vini, et posset aliquo modo dici vinum, nimirum representative: at vinum nullo modo dicitur hedera: ita igitur licet panis posset dici sacramentaliter corpus, quia illud significat, tamen Christus non potest dici sacramentaliter panis. Non ergo exponi possunt verba Domini sacramentalia, per communicationem idiomatum.

Quarto, communicatio idiomatum non solum communicat nomina naturarum, sed etiam proprietatum ipsarum. De Christo enim dicimus: Hic homo est æternus, omnipotens, etc., et hic Deus esurivit, sibi, mortuus est, etc., at non licet tribuere panem, corporis Domini proprietates, neque e contrario proprietates panis corpori: nemo enim ferret, si quis dicere vellet: Panis est animatus, unitus divinitati, etc., et multo minus, si quis diceret: Corpus Domini est rotundum, triticeum, expers vite, et sensus. Quare ineptum est Boquini figmentum.

CORPUS.

Sequitur alia particula, nimirum, *Corpus*, quam tribus modis adversarii exponunt. Alii enim significari volunt ea voce corpus Christi mysticum; alii signum corporis Christi; alii signum quidem, sed efficax, quæ sunt tres opiniones ex illis, quas supra recitavimus; nimirum, septima, octava et nona.

Sed prima expositio ineptissima est, nec ullo nititur fundamento, et aperte repugnat sequentibus verbis: *Quod pro vobis datur*; nec enim corpus mysticum datum est pro nobis, sed corpus verum. Magis autem repugnat verbis, quæ dicuntur in consecratione calicis: non enim Ecclesia, seu corpus mysticum Christi, dici potest calix sanguinis, vel Testamenti, nec pro nobis effunditur in remissionem peccatorum.

Secunda autem expositio refellitur his argumentis. Primo, quia nusquam in Scriptura, accipitur corpus Christi, nisi vel pro corpore vero, et naturali ipsius, et vel pro corpore mystico: pro signo, vel figura corporis nusquam; ergo expositio illa est plane temeraria, et sine exemplo ullo Scripturæ introducta. Et confirmatur, quia Scriptura cum accipit improprie corpus Christi, id est, pro Ecclesia, continuo id ipsum explicat: ut Coloss. 1: *Adimpleo, quæ desunt passionibus Christi pro corpore ejus, quod est Ecclesia* (1). At hoc loco nullus Evangelista, neque Paulus, explicuit corpus accipi improprie: relinquatur igitur, ut proprie accipi debeat.

Secundo idem probatur ex dictis de pronomine, *Hoc*: Nam si pronomen, *Hoc*, non demonstrat panem, ut clarissime antea ostendimus, certe ruit fundamentum adversariorum: nec enim habent, de quo prædicant, *signum corporis*, nisi velint ipsum verum et naturale corpus esse signum sui ipsius.

Tertio probatur ex sequentibus verbis: *Quod pro vobis datur*. Est autem observandum, paulo aliter legi in graecis et latinis codicibus. Math. xxvi. et Marc. xiv. et Luc. xxii. graece habetur, de sanguine *ἐκπορεύεται* id est, effunditur, latine *effundetur*, Luc. xxii. de pane dicitur *ἀκόσμενον*, et latine *datur*; I Cor. ii. *ἀλόγεον*, id est, frangitur, latine *tradetur*.

Quæ verba dupliciter exponi possunt. Uno modo, ut hæc omnia dicantur de corpore, et sanguine, ut est in Eucharistia, non autem ut fuit postea in cruce, ut sensus sit: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur*, id est, offertur, et donatur Deo Patri in sacrificium. Neque obstat vocabulum *frangitur*: nam juxta morem Scripturæ frangere, est dare: Isaia lviii: *Frange esurienti panem tuum* (2). Unde Lucas posuit, *quod datur*, pro eo, quod habet Paulus, *frangitur*. Verborum autem calicis hunc esse voluit sensum: *Hic est sanguis meus, qui pro vobis effunditur*, id est, qui libatur, et offertur Deo in sacrificium pro salute vestra. Porro hæc x plicatio si recipiatur, plane evertit hæreticorum sententiam de corpore Domini tropice intelligendo. Neque enim corpus tropice acceptum, id est, panis, datus est pro nobis, sed datus est nobis; neque vinum sanguinem significans effusus est in institutione cæne, sed infusus potius; neque id pro nobis, sed nobis; neque in remissionem peccatorum, quod pro-

(1) Coloss. 1, 24. — (2) Isaï. LVIII, 7.

prie convenire vero sanguini omnes fatentur.

Altera tamen expositio, quæ refert hæc omnia ad passionem, et crucem Domini, et quam recipit Petrus Martyr in commentar. cap. xi. primæ ad Corinth. et Calvinus atque alii in cap. xxvii. Math., est etiam vera, et non pugnat cum superiore, ut in 1. lib. de *Sacrificio*, cap. x. demonstramus. Quod autem hæc etiam expositio, quam adversarii recipiunt, ostendat corpus proprie, non tropice accipiendum, probatur hoc modo. Ista additio: *Quod pro vobis datur*, non videtur apposita alia de causa, quam ut distinguere corpus Christi, quod dabatur discipulis, ab alio, quod eis non dabatur. Sicut enim addidit: *Meum*, ut distingueret corpus suum a corporibus non suis, ita adiecit *quod pro vobis tradetur*, ad distinguendum corpus verum, et naturale suum ab alio corpore suo, sed non naturali, quale est, corpus mysticum Ecclesie. Quod etiam satis aperte indicat articulus appositus nomini græce *τοῦ ὄντι τὸ σῶμα*, etc. Nam ut Cyrillus docet lib. i. in *Joan.* cap. iv. articulus facit, ut nomen accipiatur in una certa, determinata, et propria significatione. Itaque sicut cum dicimus: Hic est ille Petrus, qui accepit claves regni, distinguimus eum ab aliis ejusdem nominis, ita cum Dominus ait: Hoc est illud corpus (hanc enim vim habet articulus) quod pro vobis tradetur, intelligimus Dominum distinguere corpus suum verum ab omni alio, et determinate loqui de illo solo. Jam igitur si Dominus Apostolis tradidit verum corpus proprie dictum, optime se habet illa additio: dedit enim eis comedendum corpus suum naturale, non mysticum; si autem (ut adversarii volunt) dedit eis panem, qui esset signum corporis, falsa est additio. Panis enim, ut symbolum corporis Domini, utrumque corpus significat, et mysticum, et naturale: quocirca male addita fuisset illa distinctio. Quod enim panis Eucharistie utrumque corpus Christi significare debeat, et verum, et mysticum, dubitari non potest: inde enim I Corinth. x. dicitur: *Unus panis, et unum corpus multi sumus, qui de uno pane participamus* (1); et Augustinus tract. xxvii. in *Joan.* dicit, ideo in specie panis, et vini consecrari Eucharistiam, ut significetur unitas corporis mystici. Ut enim panis ex multis granis efficitur, et vinum ex multis racemis confluit; ita Ecclesie corpus, ex multis fidelibus com-

ponitur. Præterea corpus in crucem traditum, et sanguis in cruce effusus vere sunt corpus, et sanguis Christi proprie, non significantive.

Dicent: Panis est signum, seu figura veri corporis, et sanguinis pro nobis traditi, et effusi. Contra: nam illæ voces in recto positæ *δέδοται*, et *λεγονόμενος* debeat conjungi cum substantivo in recto, non in obliquo; ergo junguntur cum eo, quod dicitur corpus, et sanguis, non cum vocibus in obliquo positis, id est, corporis, et sanguinis. Ergo aut verum corpus et sanguis sunt in Eucharistia, aut corpus, et sanguis significantive, id est panis, et vinum, tradita sunt pro nobis ad crucem, et mortem, quo nihil absurdius fingi potest.

Sequitur tertia explicatio, quæ, ut diximus, Calvinus est, qui existimat panem Eucharistie non appellari signum corporis, sed ipsum corpus, quia est signum efficacissimum. Quod illem admittit Petrus Martyr in lib. *contra Gardinerum* in fine tertiæ partis: ubi dicit, Christum non dixisse: Hoc significat, vel hoc est ipsum corpus meum, ut distingueret hoc signum ab aliis signis inanimatis et sterilibus; dum enim panem istum Eucharistie ore sumimus, vere simul ipsum Christi corpus spiritu manducamus.

Est autem hic revocandum ad memoriam, quod supra diximus, in 1. cap., non existimare Calvinum nobis cum pane dari reipsa ipsum Christi corpus ita ut Christi corpus dici possit esse tunc, et in celo, et nobiscum, sed solum dari per quamdam communicationem ipsius, et omnium honorum ejus, quæ non requirit localem præsentiam, quomodo dantur aliquando regna, et civitates, vel prædia absentibus. Id autem fieri existimat per instrumentum fidei: dum enim credimus in Christum, fit ipse noster cum omnibus bonis suis. Vide quæ supra diximus loco citato.

Hæc opinio, seu potius figmentum, duplici argumento refutari potest. Primo ex principio quodam ipsius Calvinus. Credere in Christum, non est vere manducare Christum: nec diceretur panis Eucharistie corpus Christi, si credere esset manducare. At ex sententia Calvinus aperte sequitur, nihil esse aliud manducare Christum, nisi credere in ipsum; ergo ex sententia Calvinus non vere manducatur in Eucharistia corpus Christi nec dici potest panis ille corpus Christi. Major propositio est ipsius Calvinus lib. iv. *Institut.* cap.

xvii. § 10. « Sunt, inquit, qui manducare Christi carnem, et sanguinem ejus bibere, uno verbo definiant, nihil esse aliud, quam in Christum ipsum credere: sed mihi expressius quiddam, ac sublimius videtur voluisse Christus in præclara illa concione, ubi carnis sue manducationem nobis commendat. » Et infra: « Quemadmodum enim non aspectus, sed esus panis corpori alimentum sufficit, ita vere ac penitus participem Christi animam fieri convenit, ut ipsius virtute in vitam spirituales vegetetur. » Ubi comparat actum credenti, cum actu videndi cibum, ut significet ita credere non esse manducare, sicut videre cibum non est manducare, qualia etiam repetit, § 11.

Probat nunc minor propositio. Nam manducare est actio quadam, et actio manducantis, non cibi manducati, ut notissimum est. At in manducatione corporis Domini secundum Calvinistas, nulla est actio hominis manducantis, nisi ipsum credere; ergo ipsum credere est manducare secundum Calvinum. Probat minor. Nam illa unio corporis Domini nobiscum, quæ sequitur post actum fidei, non est aliqua actio, sed relatio sequens apprehensionem fidei, vel si actio est, non est nostra, sed Christi: ita enim ipsi docent, ex hoc quod quis credit, sequi ut Christus se totum ei donet, et communicet; vel explicent ipsi, post actum fidei, quam aliam actionem exerceat homo in conjunctione cum Christo faciendâ. Et confirmatur exemplo corporalis manducationis, in hac enim manducare est apprehendere cibum, et trajicere ab ore ad stomachum non autem unio cibi, et hominis; ergo eodem modo in spirituali manducatione, manducare erit apprehendere Christum, qui est actus fidei, non autem unio Christi nobiscum, quæ non est actio, sed actionis effectus. Confirmatur etiam ex loco Pauli, quem Calvinus adducit ad illustrandum sententiam suam. Cum Paulus ait, Ephes. iii, Christum habitare in nobis per fidem, non intelligimus idem esse credere, et habitare Christum in nobis, sed unum ex altero sequi; ita etiam cum dicimus, corpus Domini manducari per fidem. At habitare Christum in homine, non est actio aliqua hominis distincta ab actione fidei: ergo eodem modo unio Christi nobiscum, per manducationem spirituales Eucharistie, non est actio distincta ab actione fidei; igitur manducare nihil est aliud nisi credere.

Secundo omissa ista inepta Calvinus metaphisica, proba, non posse panem dici corpus, quia sit signum efficax. Nam eandem efficaciam habent Sacramenta vetera, novæ legis, Baptismus, verbum Dei, et imago depicta, vel sculpta crucifixi. At ineptus esset qui diceret: Imago crucifixi non est nuda imago, sed est vere ipse Christus, qui pro nobis passus est: et eodem modo esset ineptus, qui diceret: Sacrificia, et Sacramenta vetera, vel Baptismus noster, aut verbum Dei, sunt ipse Christus, non ejus tantum symbola; ergo ineptus est etiam qui dicit: Panis Eucharistie est ipsum corpus Domini, non nudum symbolum: si vera est tamen Calvinus sententia. Probat major propositio. Nam (ut supra ostendimus in 1. cap.) nihil aliud tribuit Calvinus Eucharistie, nisi ut sit symbolum revocans ad memoriam Christi passionem, et ea ratione fidem excitans, ut patet ex lib. iv. *Institut.* cap. xvii. § 2. et § 3. et lib. i. At hoc idem faciunt Sacramenta vetera, et Baptismus, et verbum Dei, et imago crucifixi. Omnia enim hæc representant Christi mortem, et proinde fidem excitant: imo multo melius mortem Christi representat imago depicta, vel sculpta crucifixi, quam panis fractio. Et idem dici potest de sacrificiis vitulorum, et agnorum apud veteres; et maxime de verbo Dei expresse proponente Christi mortem.

Ad hoc argumentum ex parte aliqua respondere conatur Petrus Martyr, in lib. *contra Gardinerum* par. i. objecto 94. Dicit enim Sacramenta vetera non fuisse appellata corpus Christi, sicut appellatur panis Eucharistie, licet illa etiam fuerint signa efficacia hujus rei; quia nondum peracta erat Christi passio; nunc autem peracta est.

At vanissima est solutio. Nam quando Christus dixit: *Hoc est corpus meum*, nondum peracta erat passio. Et præterea, quod signa representent rem præteritam vel futuram, ad hoc, ut accipere possint nomen rei significatæ, est omnino per accidens, et impertinens. Nam si cum Deus revelavit aliquem nasciturum, sicut revelavit de Cyro, Joanne Baptista, et aliis depicta fuisset imago illius, non minus illa imago dici potuisset Cyro, vel Joanne, quam illa, quæ modo pinguntur.

Deinde esto solutio aliquid valeat quantum ad sacramenta vetera, certe nihil responderi potest ad instantiam de Baptismo, in quo representamus Christi mortem jam præteritam, teste Paulo Roman. vi. et de

(1) I Cor. X, 47.

imagine crucifixi, et de verbo Dei, et tamen rideretur qui diceret verbum, aut Baptismum esse ipsum corpus Christi, et imaginem depictam non esse nudum signum, sed ipsum Christum, qui pro nobis mortuus est.

MEUM.

Sequitur ultima particula *Meum*, ad quam pertinet inoptima opinio hæreticorum, et ea quidem ineptissima, eorum videlicet, qui dicunt vocari panem corpus Christi, quia ab ipso creatus. Id enim facillime refellitur ex sequentibus verbis: *Quod pro vobis datur*; et clarius de sanguine: *Qui pro vobis effundatur in remissionem peccatorum*. Panis enim, et vinum, quamvis sint res a Christo create, tamen non sunt date, aut effusæ pro nobis in remissionem peccatorum.

CAPUT XI.

Solemniter argumenta, quibus probant adversarii verba institutionis figurate accipienda.

Videamus nunc quibus argumentis probent adversarii verba institutionis figurate accipienda. Obijciunt illi primo argumentum, quod olim objiciebat Berengarius teste Guil-mundo lib. II. Particula (*Hoc*) est demonstrativa. Dominus autem cum ait: *Hoc est corpus meum*, panem solum in manibus habuit, quem demonstraret: ex sententia enim Catholicorum, non fuit corpus Domini in Sacramento, cum diceretur (*Hoc*), sed peracta demum consecratione. Secundo, augetur difficultas ex illis verbis Matth. xxvi: *Bibite ex hoc omnes* (1), illud enim (*ex hoc*) non potest referri nisi ad vinum. Quare jussit Dominus, ut vinum biberent, proinde vinum, non sanguinem biberunt, nisi figurate: vel si repente mutavit vinum in sanguinem, præstigiis usus videbitur, quippe qui vinum obtulerit, et dum essent bibituri, illud e medio sustulerit. Tertio Lucas, et Paulus dixerunt *τὸ αὐτὸ ποτήριον, hic calix*; ergo pronomen demonstrat calicem, non sanguinem. At eadem ratio est panis, et calicis, ergo illud: *Hoc est corpus*, significat: hic panis est corpus. Quarto est argumentum Lutheri cap. 1. de *Babyl. cap-*

ter. Hebræi non habent genus neutrum; ergo Dominus non dixit: *Hoc est corpus meum*, sed: hic est corpus meum; ergo demonstravit panem, non corpus. Quinto est argumentum Calvinii, et aliorum. Quod accepit Dominus, ac benedixit, et fregit, id discipulis dedit; nam omnia verba: *Accipit, benedixit, fregit, dedit*, regunt eundem accusativum. Sed accepit, et benedixit, ac fregit panem; ergo, et panem dedit; ergo illud (*Hoc*) panem demonstrat.

Ut solvantur objectiones, et tota res aperiantur, notandum est secundum Græcos codices, pronomen *τοῦτο*, accipi posse substantive, et adjective: præterquam Luc. xxii. et I Cor. vi. ubi dicitur *τοῦτο τὸ ποτήριον, hic calix*; tamen in latinis codicibus, non potest accipi substantive, nisi in illis verbis: *Hoc est corpus*. Nam in consecratione calicis omnes habent. *Hic est sanguis*, aut *Hic calix*, que non possunt exponi substantive. Est quidem in quibusdam codicibus Cypriani lib. II. epist. 3. *Hoc est sanguis*; sed correctiores Manutii, Morelli, Pamelii habent, *Hic est sanguis*, ut etiam habetur in omnibus liturgiis latinis. Quare ut omnia conveniant, præstat exponere ubique illud pronomen adjective, ut hic sit sensus: *Hoc est corpus meum*, id est, Hoc edulium est corpus meum: *Hic est sanguis*, id est, Hic potus est sanguis meus: *Hic est calix sanguinis mei*, id est, Hic calix est calix sanguinis mei.

Nota secundo Catholicos etsi conveniant in re, tamen non convenire in modo explicandi, quid proprie demonstrat illud pronomen, *Hoc* vel *hic*. Sunt autem duæ celebriores sententiæ. Una, quod pronomen *Hoc*, demonstrat corpus, et pronomen, *Hic*, demonstrat sanguinem. Et ad argumentum adversariorum respondent, in hujusmodi propositionibus, quæ significant id, quod tunc fit, cum dicitur, pronomina demonstrativa non demonstrare id quod est, sed id quod erit: et ponunt exempla, ut si quis dum pingit lineam, aut circulum, dicat, hæc est linea, hic est circulus; quomodo etiam exponi debet pronomen in illis verbis Domini Joan. xv. *Hoc est præceptum meum*. Et rursus: *Hoc mando vobis*. Et Luc. xxii. *Hæc sunt verba, quæ locutus sum ad eos: quoniam necesse est impleri omnia etc.* (2). Et sic accipiuntur illa exordia Prophetarum: *Hæc dicit Dominus*.

Hæc explicatio non videtur plene satisfi-

cere, propter duas causas. Primo, quia etsi pronomen demonstrativum demonstrat rem futuram, quando nihil est præsens, quod demonstraretur, ut in exemplis allatis; tamen si quis digito aliquid ostendat, dum pronomen effert, valde absurdum videtur dicere pronomine illo non demonstrari rem presentem. Atqui Dominus accepit panem, et illum porrigens ait: *Accipite, edite, hoc est corpus meum*: videtur igitur demonstravisse panem. Neque obstat, quod propositio non significat, nisi in fine totius prolationis. Nam etsi ita est de propositione, quæ est oratio quædam: tamen demonstrativa pronomina mox indicant certum aliquid, etiam antequam sequantur cætera voces. Et sane in illis verbis: *Bibite ex hoc omnes*, valde durum est non demonstrari id, quod erat, sed id tantum, quod futurum erat.

Secundo verba sacramentalia secundum Catholicos, non sunt speculativa, sed practica; efficiunt enim quod significant: unde etiam a Patribus operatoria dicuntur, ut postea videbimus. At si pronomen demonstrat solum corpus, verba erant speculativa, non practica. Semper enim verum est demonstrato Christi corpore, dicere: *Hoc est corpus Christi*, sive id dicatur ante consecrationem, sive postea: sive a laico, sive a sacerdote. At verba sacramentalia, quia operatoria non sunt vera, nisi dicantur ab eo, qui est legitimus minister: neque sunt vera antequam sacramentum efficiatur.

Est igitur altera sententia sancti Thomæ 3. part. quæst. lxxxviii. art. 2. et 3. et in cap. XI. prioris ad Corinth. nec non aliorum multorum, qui eum sequuntur, quod pronomen, *Hoc*, non demonstrat præcisè panem, nec corpus, sed in communi substantiam, quæ est sub illis speciebus: sic tamen ut demonstratio proprie ad speciem pertineat; non quidem, ut sensus sit: *Hoc*, id est, hæc species sunt corpus meum; sed in obliquo, hoc modo: *Hoc est corpus meum*, id est, sub his speciebus est corpus meum. Quomodo etiam exposuit olim Guimundus lib. II. qui hunc vult esse sensum eorum verborum: *Hoc est corpus meum*, id est, hoc hætenus panis, nunc est corpus meum: atque hoc modo omnia optime cohererent. Nam quia Sacramenta significant quod efficiunt, et non efficiuntur in hoc Sacramento, ut corpus Christi, sit corpus Christi, id enim semper fuit, neque efficitur, ut panis sit corpus Christi, id enim fieri nequit; sed efficitur, ut sub speciebus

illis sit corpus Christi, sub quibus antea erat substantia panis ideo illud, *Hoc*, demonstrat panem, nec corpus Christi, sed contentum sub speciebus.

Hinc argumentum optime solvitur. Nam cum aiunt, *Hoc* demonstrat panem; ergo panis est corpus Christi: proprie autem id esse non potest, ergo figurate. Respondeo illud, *Hoc*, non demonstrare panem præcisè, sed contentum sub illis speciebus; quod quidem licet fuerit panis ante consecrationem, tamen vi illorum verborum incipit esse corpus Domini.

Idem dico ad illud, *Bibite ex hoc omnes*: illud enim, *ex hoc*, non significat ex hoc vino sed ex eo quod in calice sub speciebus vini continetur: quod quidem licet vinum fuerit ante consecrationem, tamen finitis verbis consecrationis, non vinum, sed sanguis erat, ut Dominus testatur subjiciens: *Hic enim est sanguis meus*. Quare non jussit Dominus (sicut adversarii mentiuntur) ut Apostoli in sacra cœna vinum biberent; nec fuerunt ullæ præstigiæ: id enim fuit vere, quod Dominus dixit, nimirum sanguis ejus. Præstigiatores enim unum pollicentur, et aliud præstant: imo contrarium Dominus fecit ejus, quod præstigiatores faciunt: illi enim dicunt se aliquid dare, et non dant vere, sed apparenter; Dominus autem dedit vere, quod dicebat se dare, licet non appareret ita esse.

Illud quod objiciebatur ex verbis Lucæ et Pauli, *Hic calix*, pro nobis facit. Nam nomine calicis, intelligitur ex communi usu loquendi non ipsum vas sed quod in vase continetur: rectissime igitur exponitur, *Hic calix*, id est, quod in hoc calice continetur. Neque est eadem ratio panis et calicis; nam panis non potest significare nisi panem; calix autem significat generatim, quidquid in calice continetur, sive sit vinum, sive sanguis, sive quid aliud.

Ad argumentum Lutheri respondeo primo, sicut Hebræi non habent genus neutrum in pronomine, ita nec habere in nominibus: quocirca etiam corpus hebraice est generis masculini, et demonstrari potuit per pronomen masculinum. Secundo verba Domini hebraice dico rectius exposita a Marco et Luca, et ab eo, qui Matthæum græcum fecit, qui sine dubio antiquissimus auctor fuit, quam ab ullo alio exponi possint: porro hi auctores cum panem nominassent *ἄρτον* generis masculini, pronomen posuerunt in genere neutro *τοῦτο*.

(1) Matth. XXVI, 27. — (2) Joan. XV, 12 et 17; Luc. XXIV, 44.